

THE WIZARD/ A WARRIOR'S LIFE, BY FERNANDO MORAIS: METALITERATURE, PARALITERATURE AND FICTIONAL LITERATURE

Larisa-Ileana Casangiu
Assoc. Prof., PhD, "Ovidius" University of Constanța

Abstract: The relation between social-historical attested truth and fiction, fruit of subjectivity, in the biography of a world-renowned personality is extremely hard to pinpoint, especially if the author of such a creation is not so much a historiographer (yet a journalist!), as a talented fictional writer.

When the biography regards a famous writer, with a life enveloped in esoteric and imbued with experiences which few mortals have undergone (electroshocks, drugs, initiation into Satanism, afterwards into spiritualism etc.), that particular biography has the effect of enhancing the mystery and, by keeping it so, of inviting to reflections, assumptions, meditation and a genuine literary feast.

This is the case of A Warrior's Life, by Fernando Morais, an exquisite book, paradoxically situated at the border of metaliterature, paraliterature and fictional literature, due to the informational content, backed up by testimonies and documents which prove its authenticity, as well as to the pleasure of documentation and the ineffable delight particular to such a high-class artistic product.

Keywords: wizard, document, art, literature, delight.

Încă din dedicație¹, aflăm că autorul însuși își etichetează studiul drept o „ștregărie”, adică *poznă, șotie, năzbâtie, farsă*, conform dicționarelor, greu de afirmat dacă este vizat produsul realizat (biografia) sau tehnica instituirii lui.

Cum avem argumente să identificăm „ștregăria” și la nivel formal și la nivel conținutistic, încercăm să surprindem o serie de elemente care îi conferă, în opinia noastră, singularitate cărții *Magul* atât între biografii, cât și între best-selleruri.

Cele treizeci de capitole structurate și construite în autentic stil postmodernist, prezintă evenimente din primii 52 de ani ai lui Paulo Coelho, neordonate diacronic, însă îmbinate armonios, astfel încât să satisfacă atât nevoia de cunoaștere a celor absolut nefamiliarizați cu opera și viața fenomenală a autorului *Alchimistului*, și setea de inedit a fanilor, cât și dorința de aventură livrescă a cititorului aflat în căutarea unui „altceva” în fiecare carte pe care o parcurge, dincolo de informație, de plăcere nudă, de rețetare ale best-sellerurilor aparent nonficionale, de ceea ce poate găsi pe Internet, în cărțile protagonistului sau în oferta altor volume biografice.

Cele aproape cca. 550 de pagini de informații ale *Magului*², prezintă nu doar un traiect existențial unic (doar până și viața celui mai comun dintre oameni este unică!), ci și informații culturale (turistice, religioase, privind diverse locuri, evenimente și monumente), elemente inițiatice³/mistice/religioase⁴, reflecții/motive de reflecții asupra unor probleme sociale,

¹ „Pentru Marina, care mi-a fost parteneră și la această ștregărie” – Morais, Fernando, *Magul. Extraordinara viață a lui Paulo Coelho autorul Alchimistului* (trad.: Robertina Sfetcu), Ed. Humanitas, București, 2011, p. 5

² Din cele 572 ale volumului menționat în *Bibliografie* și utilizat spre analiză

³ Spre exemplu, „ritualul paharului”, constând într-o ceremonie specială: timp de șase luni, zilnic, la aceeași oră, trebuia „să pună pe masă un pahar care nu fusese folosit niciodată, plin cu apă, să deschidă Noul Testament la o pagină oarecare și să citească cu voce tare un paragraf la-ntâmplare – un verset sau orice altceva - și imediat apoi să înghită apa. Fragmentul trebuia să fie marcat cu data citirii. În zilele următoare, când deschidea cartea, dacă-i cădea un text citit deja, cel ales pentru

umane, individuale, apoi, paradoxuri (de exemplu, susținerea în două rânduri, a unui guvern care i s-a arătat ostil, succesul său fulminant la public și insuccesul la critică), dar și trimiteri la sentimente eclecticice față de părinți (când își arată față indignarea pentru atitudinea lor, când îi compătimește că nu le oferă motive de mulțumire/mândrie în ceea ce-l privește), sugestii privind inițierea superioară a Christinei Oiticica, cea de-a patra soție a scriitorului, căruia acesta îi dă ascultare considerând-o un fel de *port bonheur* și cu care are cea mai îndelungată căsnicie (28 ani, în 2008⁵), relațiile incongruente cu ceilalți (de la altruiste și echidistante cu unii, la exploatarea de tip sclavagist a inginerului Antônio Walter Sena Júnior/ Toninho Buda, pe care îl și plagiază⁶, la dependența de părerea și presimțirile soției sale⁷, și la supunerea totală față de maestrul său, Jean), frământările sociale din țara sa de baștină, acrimia/modestia stilului său de viață în condițiile deținerii unui capital financiar considerabil de mare⁸, diversele medii frecventate de autor și cu care suntem familiarizați, oscilarea între dorința înverșunată de a deveni scriitor celebru și apatie⁹/superficialitate, lașitate și chiar abandonare de sine legate de adicția de droguri, de perioada hippiotă, de incapacitatea de a face lucruri mărețe transformată într-o voință de fier, mercantilismul său¹⁰, dar și modestia afișată după obținerea celebrității¹¹ etc.

Că Paulo Coehlo se anunța din copilărie atipic, o demonstrează numeroase dovezi, cea mai timpurie datând de la vârsta de trei ani, când, prins de mama sa cu o *ștregărie*, oferă explicația: „- Mami, știi de ce sunt azi neascultător? Pentru că îngerul meu păzitor nu funcționează. A lucrat mult și și-a consumat bateriile.” (op. cit., p. 65). Apoi, „abia trecut de vârsta de cinci ani, era văzut de vecini ca exercitând o influență negativă asupra copiilor lor” (op. cit., p. 68). Însă, atunci „când nu sărbătorea vreo ștregărie, se așeza pe trotuar, prietenii se strâneau în jurul lui, iar el le spunea povești” (ibidem, p. 71). Mai târziu, descoperă cum să se impună în fața colegilor a căror victimă preferată era: „știind lucruri pe care nu le știa nimeni, citind povești pe care nici unul dintre colegii săi nu le știa” (idem). Totuși, în calitate de elev, Paulo Coehlo și-a dezamăgit părinții, aceștia sperând ca măcar să devină un bun creștin, ceea ce nu avea să se întâmple decât la mult timp după absolvirea școlii, după multe experiențe de viață care, în majoritatea covârșitoare a cazurilor, au fost negative.

Fragmente de jurnal, articole de presă citate, redări ale unor interviuri/înregistrări, fotografii, extrase din fișele medicale/de observație de la clinica „Dr. Eires”, programe ale unor teatre, adrese/locații, nume, cronici literare etc. vin să confere autenticitate scriiturii.

lectură trebuia să fie paragraful următor. Dacă și acesta fusese citit, continua până găsea unul nou, neînsemnat de lecturi anterioare.” (ibidem, p. 388)

⁴ „Avea nevoie numai de câteva secunde pentru a spune o rugăciune în liniște. Această ceremonie solitară este realizată de trei ori pe zi – la trezire, la ora șase după-amiaza și la miezul nopții -, și este repetată la aterizare și la decolare, ca și la plecările cu mașina (în astfel de cazuri, poate fi o cursă rapidă cu taxiul sau o lungă călătorie internațională).” – op. cit., p. 15

⁵ „Pe 22 iunie 1980, într-o duminică înnorată, cei doi au primit sacramentul căsătoriei”, op. cit., p. 366

⁶ op. cit., pp. 411-413

⁷ Spre exemplu, atunci când Paulo Coehlo află că Jorge Amado a murit și că ar putea candida pe locul rămas vacant în Academia Braziliană de Litere (încurajat de jurnalistul și academicianul Murilo Melo Filho), a fost de ajuns ca soția să-i spună că presimte că nu va câștiga, „pentru ca el, «mereu ascultător față de Christina», să renunțe la idee.” (p. 501)

⁸ „de cele mai multe ori, el își spală singur șosetele, cămășile și lenjeria când e plecat” (op. cit., p. 20); „În ciuda faptului că aveau resurse mai mult decât suficiente pentru o călătorie confortabilă și fără limitări, Paulo nu era mână largă. A ales Iberia, compania aeriană care avea biletele cele mai ieftine și care dădea cadou o noapte la hotel în Madrid. Din Spania, cei doi s-au dus la Londra, la începutul lunii decembrie 1981, unde au închiriat cel mai ieftin vehicul posibil, un Citroën 2CV. (ibidem, p. 370)

⁹ În jurnalul său, scria în 1981: „Am început să nu mai dau atenție la nimic, nici măcar la unul dintre lucrurile care-mi plac mult, banul. /.../ Au început să nu mai intereseze sexul, scrisul, mersul la cinematograf, cititul. Nici măcar plantele pe care atâtă vreme le-am cultivat cu multă dragoste și care acum se usucă, udate sporadic.” – op. cit., p. 369

¹⁰ După ce a scris, la solicitarea fabricantului german Audi, un text de șase mii de caractere, destinat a fi introdus în raportul anual trimis acționarilor, constatând că a fost recompensat cu ceea ce a cerut glumind – „o mașină” - și aflând de la o ziaristă braziliană că acest lucru însemna că a fost plătit cu șaisprezece euro pe fiecare literă scrisă, a afirmat: „E foarte bine /.../ fiindcă mi s-a spus că Hemingway primea cinci dolari pe cuvânt.” - op. cit., p. 33

¹¹ „Când a fost întrebat care era motivul unui succes atât de mare, el a răspuns: / - Este un dar divin.” (p. 450)

„Lista persoanelor intervievate”, cuprinzând o sută de nume, unele menționate în carte, altele, absente, imprimă biografiei cu caracter memorialist, aspectul de obiectivitate, de scrupulozitate și trădează dorința autorului de a oferi informații exacte, bazate pe adevărul atestat social-istoric. Uneori, Fernando Morais rezumă firul epic al cărților protagonistului său, arată geneza acestora, reacții ale criticii și ale publicului larg, tiraje, procedând ca un adevărat exeget literar, reliefând faptul paradoxal că „armata sa [a lui Paulo Coelho, n.n.] de cititori și de admiratori părea să crească în aceeași proporție ca și a virulenței criticilor.” (op. cit., p. 471).

Deloc de neglijat, pasiunea pentru lectură și dorința de a deveni „un scriitor citit și respectat în lumea întregă” (op. cit., p. 46) este explicată într-un articol-pledoarie (pentru cărți) intitulat sugestiv *De ce îmi plac cărțile* și publicat, pe când avea paisprezece ani, în revista *Vitória Colegial*: „*Ce reprezintă o carte? O carte reprezintă o comoară culturală inegalabilă. Cartea este cea care ne deschide fereastra spre lume. Prin intermediul cărții trăim marile aventuri ale lui Don Quixote și Tarzan ca și cum noi înșine am fi personajele; râdem de povestioarele amuzante ale lui Don Camilo, suferim așa cum suferă personajele din alte opere mari ale literaturii universale. Pentru asta îmi plac cărțile, în orele libere. Printr-o carte ne formăm pentru viitor. Învățăm, doar citindu-le, teorii care au costat sacrificii și chiar moartea pentru descoperitorii lor. Fiecare carte didactică înseamnă un pas în direcția viitorului glorios al țării. Din acest motiv îmi plac cărțile, în orele de studiu. Dar de ce a fost nevoie ca să putem ține o carte în mână? A fost nevoie de sacrificiul autorilor lor. Câte nopți albe nu au petrecut, fără să mănânce, uitați, luminați câteodată doar de flacăra tremurândă a unei lumânări? Și apoi, exploatați de editori, au murit uitați, uitați pe nedrept. Câtă putere de voință a altora a fost necesară pentru ei ca să aibă puțină faimă? Pentru aceasta îmi plac cărțile.*” (ibidem, p. 97).

În ciuda patimii specifice vârstei și a unui romantism legat de exploatarea scriitorilor de către editori, articolul poate fi considerat un document manifest care pledează pentru lectură prin elogierea virtuților acesteia, reliefând atât empatia cititorului cu personajele, cât și caracterul formativ al operelor și beneficiile, pe termen lung, al instruirii și formării (individuale și sociale). Idilizarea sacrificiilor autorilor cărților, deși aceste sacrificii nu constituie o constantă sau o condiție a instituirii scriiturii, poate fi înțeleasă ca element motivațional pentru cititorul debutant, în special a virtualului consumator de literatură (fie copil, fie adult neexperimentat sau care nu este sedus încă de charisma livrescă). Acest aspect este întărit și de faptul că „Ministerul Educației din Rio de Janeiro dorea să folosească operele lui Paulo Coelho ca modalitate de a inculca elevilor obiceiul de a citi” (p. 461). Textul constituie totodată un fragment din crezul artistic al scriitorului cu faimă mondială, care a fost orientat în tot ce a făcut de gândul devenirii sale, sugestivă fiind relatarea lui Fernando Morais privind nefericirea omului superior în căutarea concretizării idealului său: „Avea 300000 de dolari în bancă și cinci apartamente de la care îi veneau chiriile în mod regulat, era căsătorit și tocmai își primise spada de Maestru, sau de Mag (...), dar tot nu era fericit.” (ibidem, p. 419). Când întrevede succesul mult așteptat, stipulează în contractul de editare o clauză îndrăznească: „*După vânzarea primelor 1000 (o mie) de exemplare, editura va suporta costurile pentru versiunile cărții în spaniolă și engleză*” (ibidem, p. 424) și se implică puternic în promovarea cărții, împotriva uzanțelor: „*Autorii lăsaau originalele la editură și nu făceau nimic pentru a-și promova lucrările. Paulo nu numai că apărea în presa scrisă, vorbită și televizată, ci ținea și conferințe despre carte acolo unde era chemat.*” (idem). În plus, împreună cu soția sa, realizau promovarea „imprimând mici pliante de prezentare pentru Jurnal, pe care chiar ei se ocupau să le distribuie în fiecare seară la cozile de la cinematografe, teatre și case de spectacole, dând «fluturașii» din mână-n mână.” (p. 425). În jurnalul său, conștient de valoarea Alchimistului, nota: „Opera mea e mai mare decât maniile, cuvintele, sentimentele mele. Pentru ea mă umilesc, păcătuiesc, aștept, disper.” (p. 433)

Figurile de stil, suspansul, ambiguitatea cultivată, relativizarea activității politice, titlurile spectaculoase ale unor capitole¹², redarea frământărilor lăuntrice și a unor sentimente ale lui Paulo Coelho, fac din *Magul* un volum străbătut de elemente beletristice, capabil să genereze emoții estetice, nerăbdări, expectații, empatii sau antipatii, dar și plăcere și chiar desfătare.

Dovezile că scriitorul brazilian a depășit limitele lumii literare, devenind un adevărat reper sau *brand* capabil să pătrundă în arta culinară, în toponime¹³ sau în denotația medicală/clinică sunt numeroase. Chiar „sindromul lui Paulo Coelho”, denumit astfel după ce „medicul Jesús de Gándara a anunțat, la un congres de psihiatrie din Spania, că există indicii pregnante că pelerinajul spre Santiago de Compostela provoacă riscuri de «manifestări psihotice, halucinații, delir și paranoia»” (p. 527), constituie un argument în acest sens.

Magul lui Fernando Morais se regăsește citat, pe bună dreptate, printre volumele de dezvoltare personală¹⁴. Autorul divulgă câteva tehnici de dezvoltare spirituală susceptibile de marea transformare a lui Paulo Coelho și de succesul acestuia: pelerinajele, „ritualul paharului”, postitul vreme de trei zile, contemplarea zilnică, de-a lungul a câtorva luni, a unui copac, timp de cinci minute, călătoria vreme de o sută douăzeci de zile fără a reveni în vreuna din casele sale sau reiterarea simbolică a Drumului Crucii: „timp de trei luni /.../, Paulo a fost obligat să străbată o oră pe zi, desculț și fără cămașă, hățişuri dese, cu pieptul și brațele rănite de spini și cu tălpile picioarelor zdrobite de pietre” (ibidem, p. 532)

După trei ani de „conviețuire”, așa cum mărturisește Fernando Morais, scriitorul brazilian căruia îi alcătuiește biografia îi apare „unul dintre personajele cele mai ieșite din comun pe care le-am cunoscut” (p. 553). De remarcat aici sunt două aspecte: ineditul situației în care se găsește jurnalistul obișnuit cu tot felul de personalități și vedete și cu metehnele acestora, și faptul că Paulo Coelho, în opinia sa, este un „personaj”, nu o persoană, adică, mai degrabă, un *homo fictus*. De aici, am putea deduce că textualizarea (implicit, caracterul beletristic) este recunoscută explicit de autorul volumului *Magul*.

Din această perspectivă, dacă avem în vedere caracterul excepțional al scriitorului textualizat (aflat în circumstanțe excepționale), îl putem subsuma romantismului (de mult timp apus!), împletit cu realismul, însă, având în vedere fragmentarismul, colajul, textualizarea, elementele specifice diverselor estetici literare, „personajul” este clar postmodernist.

Paulo Coelho însuși, într-o scrisoare adresată biografii sale afirmă: „pentru acest motiv am acceptat să-mi scrii biografia: ca să pot descoperi și cealaltă față a mea. Iar asta mă face să mă simt mai liber.” (ibidem, p. 544). De aici, reies posibilitățile de cunoaștere și autocunoaștere pe care le-ar oferi volumul subiectului analizat, dar și virtuți eliberatoare pentru acesta!

Sintetizând, prin discuția despre literatură, cartea lui Fernando Morais este subsumabilă metaliteraturii; prin situarea marginală față de creația literară propriu-zisă și literatura de consum, (fiind o biografie, pe alocuri romanțată și învăluit în legendă), este paraliteratură, iar prin firul epic fascinant și o anumită doză de literaritate, este o operă artistică. Aproape că devine irelevant adevărul științific în căutarea căruia s-a aflat pentru trei

¹² de exemplu: 1. *E pasăre? E avion? Nu, e superstarul Paulo Coelho, scriitorul care a vândut până acum peste o sută de milioane de cărți*; 8. *Legat de pat, corpul lui Paulo tremură la fiecare rotire a manivelei; încep electroșocurile*; 9. *După o a treia experiență cu bărbați, Paulo se convinge: nu sunt homosexual*; 15. *Paulo Coelho nu mai există. Acum e Lumina Eternă (sau Staars), numele magic pe care l-a ales pentru a-l venera pe Satana*; 17. *Paulo iese din catacombe, jurând să învingă teama prin credință și să biruiască ura prin iubire*; 21. *O rază de lumină strălucește în lagărul de concentrare de la Dachau: Paulo trăiește prima sa epifanie*; 25. *Odată cu succesul cărții Breda, critica iese din ascunziș: începe torturarea publică a lui Paulo Coelho*.

¹³ Strada Paulo Coelho din Santiago

¹⁴ 21 de autori de dezvoltare personală. Paulo Coelho, *Magul din Brazilia* - <https://florinosoga.ro/blog/paulo-coelho-viata-cartile/>

ani autorul *Magului*, atâta vreme cât textul oferit spre lectură este verosimil și are capacitatea de a ne ține captivi în actul receptării care conferă nu doar plăcere, ci și desfătare.

Cartea ilustrează și constatarea că lectura este automotivantă (valență recunoscută, în general, operelor beletristice).

Bibliografie

Morais, Fernando, *Magul. Extraordinara viață a lui Paulo Coelho autorul Alchimistului* (trad.: Robertina Sfetcu), Ed. Humanitas, București, 2011

Surse web

<https://dexonline.ro/definitie/%C8%99trent%C4%83rie> (accesat: 22. 12. 2015, h 9.30)

<https://florinrosoga.ro/blog/paulo-coelho-viata-cartile/> (accesat: 29. 12. 2015, h 11.15)